

magis ita erit in Angelis, in quibus intuitio est valde perfecta, et clara. Secundo in nobis assensus primorum principiorum esto includat, vel supponat compositionem, propter distinctos conceptus extremorum, nihilominus datur sine discursu, quia datur per modum intuitionis veritatis immediatæ, licet non videatur existens: sed Angelus videndo intuitive aliquam veritatem existentem, videt illam ut immediatam, quia non videt ita esse ductus aliquo medio, quo copulantur extrema, sed quia videt ipsam unitatem extremorum immediate prout in re est, ergo in tali modo cognoscendi necessario videt sine discursu. Tertio declaratur exemplis. Nam licet aer sit illuminatus a sole, tamen lumen, et aer immediate inter se uniuntur: *immediate*, inquam, respectu Solis, licet sit media intrinseca qualitate. Unde Angelus videns intuitive aerem illuminatum, iudicat ita esse ex immediata unione, quam videt in extremis, sine ullo discursu etiam virtuali, nedum formali. Quod si ex vi talis actus transeat Angelus ad cognitionem causæ, jam ille actus, prout terminatur ad causam, per se non erit intuitivus, quantum est ex vi illius medii, ut patet manifeste in cognitione Dei, quam Angelus per cognitionem suæ substantiæ habet, nam respectu suæ substantiæ est intuitiva, respectu vero Dei abstractiva, et ideo juxta priorem partem videndum est, an respectu Dei illa cognitio sit discursiva, necne, vel an fiat eodem simplici actu, vel distincto (ut supra visum est). Et hæc ratio probat Angelum non solum non discurrere actu in his materiis, sed etiam non posse discurrere, quia tunc est naturalis modus cognoscendi ejus, quem mutare non potest, ut a simili, vel a fortiori ostendi potest, ex his quæ dixi in dict. tom. 1, 3 part., disput. 28, sect. 2, in fine.

12. *Objectio. — Aliorum responsio.* — Una vero objectio superest contra posteriorem partem. Nam ex ea sequitur respectu Angelorum nullam esse propositionem mediatam, sed omnem esse immediatam, et per se notam. Consequens est falsum, ergo. Sequela patet, quia Angelus omnem veritatem videt prout in se est, et proprio conceptu, ac proinde videt illam, ut in se immediate veram. Consequens autem est falsum, quia sicut dantur propositiones immediatæ secundum se, quæ respectu omnis intellectus sunt immediatæ, si prout sunt cognoscantur, ita dantur propositiones mediatæ secundum se, quæ respectu omnis intellectus sunt mediatæ, etiamsi prout in se sunt cognoscantur, ergo tales propositiones

etiamsi intuitive ab Angelo videantur, cognoscuntur ut mediatæ, et consequenter per discursum saltem virtualem. Ad hanc objectionem respondent alicui respectu intellectus cognoscentis res prout in se sunt, nullam esse propositionem mediatam, sed omnes esse per se et ex terminis notas, quia omnes habent suas formales entitates, per quas immediate obijciuntur intellectui videnti res prout in se sunt quidditative, et ideo non per deductionem ex aliis, sed immediate, et per se cognosci. Ac proinde distinctionem propositionis mediatæ et immediatæ, solum habere locum respectu intellectus cognoscentis res per alienos conceptus, ut nos cognoscimus. Hanc doctrinam late tradit P. Vasquez, dicta disput. 22, cap. 2, et commendat, ut primum a se inventam, et ab aliis doctis viris postea probatam, et publicatam.

13. *Vera sententia.* — Ego vero existimo, antiquam doctrinam D. Thomæ, et Peripateticorum esse, dari aliquas propositiones per se notas secundum se, quæ a nullo intellectu cognoscente res prout in se sunt per medium cognoscuntur, sed solum a nobis, qui terminos illarum non penetramus, quæ ideo dicuntur per se notæ in se, sed non nobis: alias vero esse propositiones mediatas etiam secundum se, et intrinsece, quæ ab omni intellectu, etiam cognoscente res prout in se sunt, ut mediatæ cognoscuntur, imo quia cognoscuntur, ut in se sunt, ideo, ut mediatæ cognoscuntur. Non dico per discursum, hoc enim necessarium non est ex parte objecti, sed ex imperfectione cognoscentis. Sed dico cognosci propositionem ut mediatam, quia non cognoscitur, unum ejus extremum alteri conjungi, nisi ex vi talis medii.

14. *Cognitio intuitiva, qua talis, semper est immediata.* — Sed in hoc tamen distinctionem facio inter cognitionem intuitivam, quæ ad rem prout existentem terminatur, et abstractivam, per quam essentia rei, et proprietates illi connaturales, et effectus ut possibiles, abstrahendo ab actuali existentia, cognoscuntur. Et respectu cognitionis intuitive penetrantis, et videntis rem prout in se est, fateor, omnem veritatem sic cognitam, ut immediatam et per se notam cognosci, quia licet in re habeat suæ veritatis causam, nihilominus visio intuitiva per se non respicit illam, sed ad ipsum effectum ut existentem terminatur, et in illo immediate videt qualis sit. Et quamvis idem intellectus videre simul possit emanationem effectus a tali causa, nihilominus hæc cognitio

non est ratio alterius, ut intuitiva cognitio est: sed est quasi novus actus, qui potest cum alio conjungi, et ab eo separari: ut, verbi gratia, si quis per intellectum intuitive videat aquam esse calidam, etiamsi non videat ignem, vel aliam causam calefacientem, evidenter iudicat, aquam esse calidam, non a priori, nec a posteriori, neque per aliquod medium, sed ex vi intuitionis, qui est peculiaris modus evidentie, quasi experimentalis, quæ plane est simplex, et sine discursu. Unde fit, ut talis cognitio possit esse evidens de contingenti veritate posita in esse, quia ad hanc evidentiam sufficit illa necessitas composita, qua res, quando est, necessario esse dicitur. Et hoc modo dicitur illa veritas in ordine ad clarum intuitum immediatam, et per se nota: quia per se et immediate obijciuntur tali cognitioni.

15. *In cognitione intuitiva ut sit immediata nihil inter est connexionem extremorum esse necessariam, aut contingentem.* — Atque intra latitudinem hujus cognitionis tam evidenter videt Angelus aquam esse calidam, sicut ignem esse calidum. Uterius tamen videt etiam intuitive in igne existente emanationem caloris a forma ignis, quam in aqua non videt, et nihilominus etiam tunc non videt intuitive ignem esse calidum per medium. Nam intuitio illius emanationis est veluti per accidens ad evidentiam propriam intuitivæ cognitionis, cum hæc sine illa æqualiter esse possit. Est ego illa nova cognitio intuitiva alterius veritatis, scilicet, istum calorem manare intrinsece a subjecto, in quo est, quod non habet, in aqua, quæ veritas etiam intuitive videtur ut immediata. Idemque iudicium est de omni cognitione intuitiva, per quam res aliqua est in se immediate visa. Dico autem *immediate visa*, quia opus est ut sit in re aliqua immediata unio extremorum, nam si unio sit tantum in alio, oportebit duas uniones intuitive videre, ut unio mediatam intuitive videatur, semper tamen videbitur veritas, ut in se, et per se nota. Exemplis patet, in duobus ramis in trunco unitis, non enim potest intuitive videri conjunctio ramorum inter se nisi videndo uniones singulorum cum trunco. Et substantia corporea non potest intuitive videri ut alba, vel ut existens alicubi, nisi videndo unionem albedinis, vel loci cum quantitate, et unionem quantitatis cum substantia: his autem visis, videtur substantia ut alba, et ut existens alicubi non per medium, sed ut quid in se et per se notum.

16. *In cognitione abstractiva dantur propo-*

sitiones, quæ cognosci nequeunt, nisi per medium aliquod. — At vero in cognitione abstractiva evidente, quidditative, et per proprium conceptum essentiae, et proprietatum ejus, vere dantur propositiones mediatæ, quæ non possunt nisi per medium cognosci, etiamsi actu simplici sine discursu cognoscantur. Ita supponit Gregorius supra, et admittit Capreolus et pro comperto habent omnes, qui ex parte objecti fatentur Angelum cognoscere unum per aliud, et ita ex parte objecti non deesse capacitatem discursus, licet cognoscens propter excellentiam specierum, et luminis sine discursu unum per aliud cognoscere valeat. Et ratio est, quia cognitio abstractiva, etiamsi sit per proprium conceptum non terminatur ad rem in seipsa existentem, et ideo per illam non videntur extrema veritatis cognoscendæ, ut in re ipsa immediate unita, sed ut unibilia, seu connexa connaturaliter, vel abstrahendo a tempore, ut dialectici dicunt, et ideo si tantum sint unibilia, per aliquod medium, vel causam, veritas quæ ex illorum unione consurgit, videri non poterit evidenter, nisi per tale medium, vel in tali causa. Exemplo res declaratur in eclipsi Solis futura vel præsentis. Nam antequam fiat, licet sit vera propositio, *Eclipsis erit*, non est tamen per se nota etiam Angelo, quia non potest illam intuitive videre, et ideo necessario debet illam per causam cognoscere: et qui causam ignoraverit, impossibile est, ut illam evidenter cognoscat. Postquam vero facta est, illam intuitive ac immediate videt, etiamsi fortasse causam ignoret.

17. *Discrimen inter intuitivam, et abstractivam notitiam.* — Ad objectionem numero duodecimo factam respondetur. — Atque in hoc cernitur clare distinctio inter intuitivam, et abstractivam cognitionem. Nam (ut ita rem explicem) intuitiva incipit a re ipsa ut facta, abstractiva vero incipit a causa, eodemque modo potest hoc declarari in essentia, et proprietatibus mediatæ, et immediatæ, ut sunt, verbi gratia, in anima, vel substantia Angeli intellectus, et voluntas. Nam voluntas convenit tali substantiæ ratione intellectus, et ideo hæc veritas, *hæc substantia intellectum habet*, est per se nota, et immediata in se: hæc autem, *talis substantia habet voluntatem*, est mediatæ, et demonstrabilis secundum se sumpta, et abstrahendo a tempore, quæ mediatio non est tantum rationis nostræ, sed rei, quia illæ potentiae vere sunt distinctæ. Hinc ergo fit, ut prior non sit cognoscibilis ut

mediata ab intellectu cognoscente rem prout in se est, quod per se etiam patet: at vero posterior semper cognoscatur, ut mediata etiam ab intellectu cognoscente rem prout in se est, quia etiam Angelus non videt connexionem inter hæc duo extrema, essentiam, scilicet, et voluntatem esse necessariam, nisi quia videt substantiam esse per se intellectivam, et ex intellectu necessario sequi voluntatem, et ita evidenter etiam videt non esse tam immediatam connexionem inter essentiam, et voluntatem, sicut inter eandem essentiam, et intellectum. Idem est in his, *homo est admirativus, et, est visibilis*, et in omnibus similibus. Et ita ad objectionem factam respondemus admittendo sequelam respectu intuitivæ cognitionis propriæ, et negando illam respectu cognitionis abstractivæ, et scientificæ, ut declaratum est.

18. *Secunda conclusio.* — *Angelus in supernaturalibus, vel per conjecturam cognitis discurret.* — Dico secundo in materia supernaturali, et in his omnibus, quæ Angelus non evidenter, sed per conjecturam iudicat, vel discurret. Hanc assertionem, et a fortiori, et specialiter docent Scotus, Gabriel, Ochamus supra citati, et Marsilius, 2, quæst. 9, art. 2, Malonius 2, dist. 3, disp. 6, Pesantius, 1 part., quæst. 58, art. 1 et 3, ubi Bannez refert, plures Thomistas ita sentire, dicitque esse probabile, licet ipse contrarium sentiat esse probabilius. Et ipse D. Thomas locum huic assertioni concedere videtur in 1 part., quæst. 60, art. 2, in fine corporis, nam cum dixisset in Angelis non esse cognitionem ratiocinativam, subdit: *Hæc autem dicta sunt, prætermittis his, quæ supra naturam sunt: horum enim non est natura principium sufficiens.* Unde 3 p., q. 44, art. 2, ad secundum, cum Augustino, lib. 9, de Civit., cap. 22, dicit: *Christum Dominum innotuisse demonibus, quantum oportuit, per quædam temporalia suæ virtutis effecta.* Et sic, ait, *videntes Christum esurire post jejunium, existimaverunt eum non esse Filium Dei.* Ex Ambrosio, lib. 4, in Lucam, circa primam tentationem, et communiter docent expositores Matthæi 4. Chrysostomus, homil. 3, et supra Imperfect., et supra ex variis in Matthæum, Theophylactus, Euthymius et alii. Deinde addit D. Thomas: *Post modum visis miraculis, ex quadam suspitione conjecturavit eum esse Filium Dei*, citatque Chrysostomum dicentem, non certam, neque firmam adventus Dei habuisse notitiam. Et Bedam, Luc. 4, dicentem, magis habuisse suspicionem, quam certitudinem.

Unde idem D. Thomas, quæst. 16, de Malo, art. 6, ad 3, ex positis secundo loco, dicit: *Dæmonem in his, quæ Deus supernaturaliter facit in creaturis, interdum deficere falsum opinando.* Et idem habet, dicta quæst. 58, a. 5, dicens posse dæmonem decipi iudicando de his, quæ supernaturalia sunt, ex his quæ naturaliter noverit, ut si videndo Christum esse hominem, iudicet non esse Deum, etc. Denique in quæst. 57, art. 3, dicit Angelos posse cognoscere futura contingentia non per certitudinem, sed per conjecturam, sicut medicus præcognoscit sanitatem infirmi, et similiter articulo quarto, dicit conjectare posse Angelum actus inter nos ex indiciis externis, adducens ad hoc Augustino, in lib. de Divinitat. dæmon., et 2. Retrac., cap. 40, et de Eccles. dogm., cap. 81 et 82.

19. *Probatum assertio ratione.* — Ex quibus omnibus probatur assertio. Nam in his rebus, quæ Angelus non evidenter cognoscit, quæ ad illa tria reducuntur, scilicet, supernaturales res, effectus contingentes non præsentis, et mentis cogitationes: hæc (inquam) omnia Angelus potest cognoscere, aliquid opinando, et per conjecturam. Ergo potest discurrere. Antecedens satis probatum est, et ex omnibus dictis est manifestum. Consequentia vero probatur, quia ibi concurrunt ea, quæ ad discursum necessaria sunt. Nam imprimis cognoscitur unum per aliud, scilicet Deum esse hominem, per testimonium ejus talibus signis confirmatum, vel hoc esse futurum, vel istum esse consensurum, si in hac materia tentetur, quia est hoc, vel illo modo affectus, et similia. Deinde cognoscit unum ex alio distinctis actibus, et iudiciis, quorum unum fit, ex efficacia, et impulsu alterius. Probatur distinctio actuum, quia unus est verus, et aliussæpe falsus, unus evidens, ut supponimus, et alius inevidens, unus necessarius, et alius liber, ergo sunt distincti. Nam proprietates adeo distinctæ, imo et oppositæ non possunt simul eidem actui convenire, nec in nobis possunt majora indicia diversorum actuum cogitari. Posita vero actuum distinctione causalitas unius ex alio evidens est: quia tota ratio assentiendi uni objecto est assensus alterius, ut dum *dæmones credunt, et contremiscunt*, ratio credendi est, quia vident miracula, audiunt verba, legunt Scripturas, et intelligunt, et ex aliquo testimonio sic cognito evidenter inferunt, rem ita esse interdum per assensum naturaliter evidentem adjuncto nimirum hoc principio, quod Deus mentiri non potest, vel alio simili: interdum

per verisimilem tantum deductionem, ergo nihil ibi deest ad proprietatem discursus. Confirmatur primo, nam hac ratione diximus capite præcedenti, posse Angelum in his uti compositione, et divisione, quia non cognoscit unum subjectum adeo perfecte, ut in eo cognoscat prædicatum, sed simile quid contingit in cognitione causæ, ex signo, vel effectu, vel in cognitione rei ex testimonio, ergo eadem ratione Angelus discurret. Confirmatur secundo, quia licet discursus non sit perfectio simpliciter simplex, nihilominus supposita aliqua imperfectione, quod res non possit, vel in se, vel in alio evidenter, et prout in se est cognosci, est magna perfectio, ut saltem aliquo modo possit talis veritas cognosci, sed Angeli habent illam imperfectionem in prædictis materiis, ut supponitur, ergo non est contra eorum perfectionem in illis discurrere: imo ad eandem perfectionem necessarium videtur.

20. *Instantia.* — *Solutio.* — Sed contra, quia licet hæc omnia concludant posse Angelum cognoscere has veritates, seu effectus aliquo modo minus perfecto, quam alias, non tamen convincunt cognoscere discurrendo, quia subito, et uno intuitu vident, quod talia signa, vel indicia, aut testimonia, vel hæc omnia simul sumpta indicent de tali effectu, et ita sine discursu cognoscunt rem, licet non in se, sed in signis. Respondeo imprimis hoc argumento ad summum probari. tunc discursum Angeli non esse cum successione, ac mora temporis, quod verisimile certe est, quia et actus ipsi sunt in se indivisibiles, et in momento fieri possunt, et natura sua postulant fieri simul, quia fiunt cum connexionem, ac dependentiam unius ab alio, et ex parte Angeli nullum est impedimentum, quominus statim operetur quantum potest, cognoscendo, et quæ videt vel audit, et quidquid per illa cognosci potest, et eo modo quo potest. Nihilominus tamen per hoc non tollitur discursus, qui est in dimanatione unius actus ab alio, etiamsi absque successione fiat. Et ita hæc assertio in re non erit contra D. Thomam, licet in verbis quoad hanc partem esse videatur.

21. *D. Thomam negantem in Angelis discursum quidam limitant.* — *Videtur tamen loqui universim.* — Unde aliqui exponere D. Thomam tentaverunt, ut solum loquatur de discursu in materia materiali, et evidenti, cui expositioni ipse favere videtur 1 part., quæst. 79, art. 8, dicens *Angelos qui perfecte possident secundum modum suæ naturæ cognitionem intelligibilis veritatis, non habere necesse procedere ab uno*

ad aliud, sed simpliciter sine discursu veritatem apprehendere. Quibus verbis videtur hoc limitare ad ea, quæ perfecte cognoscuntur. Verumtamen pluribus in locis nimium universaliter loquitur. Nam in dicto articulo tertio, absolutam ponit assertionem et in solutione ad 3, ait, Angelum etiam in cognitione per experientiam non discurrere, et aliis locis dicit non esse discursivum. In particulari vero in q. 8, de Verit., art. 5, ad 2, indicat, Angelum non discurrere etiam in supernaturalibus. Et ad 4, ait, *quod cordis abscondita in motibus corporis intuentur Angeli, sicut causæ videntur in similitudinibus suorum effectuum absque omni discursu*, et ad 1, idem dicit de experimentalis cognitione dæmonum, et ita intellexit D. Thomam Capreolus, supra dicta solut., ad 1, Gregorius, contra 10 concl. Addit vero, D. Thomam de illo discursu loqui, qui cum vera temporis successione fit, quem certe in Angelis admittere non est necessarium. Nos vero loquimur de discursu, qui solum consistit in cognitione unius ex cognitione alterius, ita ut unus actus ab alio procedat, licet inter eos non sit ordo temporis, sed naturæ.

22. *In discursu conjecturali angelico cernitur antecedens variis modis, itemque consequentia, aliquando modalis, aliquando absoluta.* — *Circa antecedens notandum primo.* — Ulterius tamen adverte, in hac cognitione conjecturali, duo consideranda esse, unum est cognitio effectuum, vel signorum, quæ veluti antecedens conficiunt, ex quo aliquid aliud cognoscitur, quod est quasi conclusio discursus. Et hæc item conclusio duplex esse potest, scilicet vel modalis propositio, vel de inesse, ut nostro more loquamur. Aliquando enim ex conjecturis solum iudicatur, verisimile, probabile, aut credibile esse id, quod per illa signa indicatur, ut Petrum consentire, vel non consentire, vel hoc, aut illud contingens esse futurum, vel Christum esse Deum, aut quid simile. Aliquando vero concluditur hoc vel illud, quod verisimiliter indicatur, ita esse, vel futurum esse. Quod ergo spectat ad antecedens, interdum potest ab Angelo uno actu, interdum vero pluribus et interdum simul, interdum vero successive cognosci. Declaratur, quia interdum possunt esse talia signa, et conjecturæ, ut et simul occurrant, et per unam speciem represententur. Et tunc possunt omnia simul cognosci uno actu simplici, quia per eandem speciem fit, ut paulo post generaliter trademus. Aliquando vero licet signa simul occurrant, tamen esse possunt tam multipli-